

	ECONOMIES' HORIZONS Економічні горизонти DOI: doi.org/10.31499/2616-5236 Homepage: http://eh.udpu.edu.ua		ISSN 2522-9273 (print) 2616-5236 (online)
---	--	---	---

UDC: 338.48(100)-043.83(045)

DOI: 10.31499/2616-5236.1(19).2022.275007

Oksana Lytvyn

Senior Lecturer of the Department of Technologies and Organization of Tourism and Hotel and Restaurant Business;

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ: КАТЕГОРІЯ ТА ЧИННИКИ РОЗВИТКУ

INTERNATIONAL TOURISM: CATEGORY AND DEVELOPMENT FACTORS

Анотація. Метою дослідження є обґрунтування категорії «міжнародний туризм» на основі теоретичного аналізу вітчизняних науковців, аналіз основних факторів та чинників, які безпосередньо впливають та формування міжнародних туристичних потоків та розвиток туристичної галузі. В статті доведено, що вплив зовнішніх і внутрішніх факторів можуть мати позитивний та негативний результат. Доведено, що статистичні фактори є незмінні, в динамічні – можуть змінюватися. Вплив зовнішніх факторів проявляється через соціальні, економічні та політичні зміни, в внутрішні – впливають через ринкові відносини.

Abstract. The research method is the substantiation of the category «international tourism» based on the theoretical analysis of domestic scientists, the analysis of the main factors and factors that influence the formation of international tourist flows and the development of the tourism industry. The article proves that the influence of external and internal factors can have positive and negative results. It has been proven that static factors are unchanged over time, while dynamic factors can change. The influence of external factors is manifested through social, economic and political changes, and internal factors are influenced through market relations.

External factors affect tourism through: demographic and social changes; economic and financial development; changes in political and legal regulation; technological changes; trade development; transport infrastructure; travel safety. Internal factors are primarily market factors: supply and demand processes; segmentation of the market in which the tourist product is developed; actual marketing; tourism private sector; human factor. All factors affecting the development of the international market tourist services, conditionally divided into

two main groups: factors acting independently of the activities of industry organizations tourism (motivational, economic, political, geographical, social, ecological); factors contributing to the development of tourism, which are actively used tourist organizations in their activities (scientific and technical potential).

Assessing the country's international competitiveness tourist market, it is necessary to take into account and investigate the following criteria: resource potential of the country; trends that are relevant in the business environment and development tourist infrastructure; the state of the political and legal framework for the regulation of international tourism in country.

Key words: international tourism, tourism business, tourism industry, tourism development, external factors, internal factors, factors of tourism development, category international tourism, market of tourist services

міжнародний туризм, туристичний бізнес, туристична індустрія, розвиток туризму, зовнішні фактори, внутрішні фактори, чинники розвитку туризму, категорія міжнародний туризм, ринок туристичних послуг.

Постановка проблеми. Складовою частиною зовнішньоекономічної діяльності багатьох країн світу являється туристична індустрія. Туризм в міжнародній економіці відіграє важливу роль та виступає каталізатором соціально-економічного розвитку, відноситься до найбільш експортних та прибуткових видів діяльності, але як показує досвід, є однією із найвразливіших галузей економіки. Коронавірусна пандемія, через обмежувальні заходи, які запроваджували держави на пересування громадян, карантин, заборона авіаперевезень тощо, стала найбільшим випробуванням для туристичної галузі за останні десятиліття.

Враховуючи усі проблеми важливим залишається питання дослідження міжнародного туризму та факторів, які мають найбільший

вплив на його ефективний розвиток. Зважаючи на вказане, дане питання є актуальною науковою проблемою та потребує пошуково-аналітичних, практичних рекомендацій і розробок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку міжнародного туризму не нове і дослідження проводилися багатьма вченими і науковцями. Проблеми розвитку міжнародного туризму висвітлено у працях таких українських вчених, як М. П. Афанасьєва, А. В. Бакурова, С. М. Васильченко, А. В. Діденко, О. О. Любіцева, В. Ф. Кифяк, С. П. Кузик, Л. П. Мальська, Є. С. Милинчук та інших. Проте, незважаючи на наявні здобутки, зміни у світовій економіці породжують потребу у проведенні додаткових, якісно нових досліджень зазначеної тематики.

Постановка завдання.

Метою дослідження є аналіз категорії міжнародного туризму, його складових та основних факторів, які впливають на розвиток міжнародної туристичної індустрії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародний туризм вважається феноменом XXI ст., доводячи свою стійкість та здатність не лише відновлюватися після економічних криз, а й можливістю швидко адаптуватися до змін та розширюватися. Розвиток туризму став певним механізмом, який дозволяє розширювати світогляд, знайомитися з історією і культурою інших держав, дає можливість досліджувати та відкривати таємниці старих цивілізацій поза межами своєї країни. Цьому сприяв стрімкий розвиток різних галузей, що розвивалися в тандемі із туризмом і стали рушійною силою розвитку економіки країни. Передумовами розвитку туристичної галузі можуть бути наявні природні, кліматичні або інші умови якщо інші ресурси вичерпані або взагалі відсутні [2, с.143].

Кузик С. П. характеризує міжнародний туризм як цілеспрямовану діяльність, пов'язану з наданням послуг іноземним туристам на території держави, яка їх приймає (візний туризм) і громадянам країни постійного проживання, котрі

мандрують за її межами (візний туризм) [6].

Мальська М. П. визначає міжнародний туризм як подорож особи за межі постійного місця проживання, що включає перетин кордону та здійснюється на термін від однієї доби до року з пізнавальною, відпочинковою, оздоровчою чи іншою метою, без здійснення оплачуваної діяльності в місці тимчасового перебування» [8].

На думку Дубенюк Я. А. міжнародний туризм слід розглядати як специфічну форму міжнародних економічних відносин, що виникають між країнами, які виробляють, просувають і споживають туристичні продукти, супутні товари та послуги [4].

На основі проведеного аналізу можна зазначити, що міжнародний туризм розглядається як певний вид діяльності пов'язаний з тимчасовим переміщенням громадян за межі своєї країни проживання на період від одного дня до одного року, з будь-якою ціллю, крім заняття оплачуваною діяльністю з метою отримання прибутку.

Якщо розглядати категорію «міжнародний туризм», то варто відзначити, що вона має певні особливості. У сучасній науковій вітчизняній і зарубіжній літературі описано достатньо багато підходів до визначення поняття «міжнародний туризм», які можна об'єднати в кілька груп:

– міжнародний туризм як різновидність рекреації;

– міжнародний туризм як система і форма проведення вільного часу шляхом використання сфери послуг у подорожах, які поєднують активний відпочинок і зміцнення здоров'я особи з підвищенням його загальної культури;

– міжнародний туризм як форма міграції населення;

– міжнародний туризм як складне соціально-економічне явище [5].

Міжнародний туризм являється важливою складовою економічного розвитку та крім прямого економічного внеску має значний непрямий чи індукований внесок.

Прямий внесок туризму у ВВП (Total Travel & Tourism Contribution to GDP) – це ВВП сформований галузями економіки, що зайняті у туристичному бізнесі в середині країни (internal tourism), який включає у себе внутрішній (domestic tourism) та в'їзний туризм (inbound tourism), тобто витрати на туристичні подорожі всередині певної країни як резидентів, так і нерезидентів. Такі витрати варто пов'язувати із секторами, які приймають відвідувачів та включають в обслуговування витрати на організацію подорожі туристичними агенціями, транспортними компаніями,

зкладами розміщення та харчування, підприємствами з надання екскурсійних послуг.

До прямого внеску туризму відносяться державні витрати цільового призначення, пов'язані з утриманням туристичних об'єктів, заповідних та рекреаційних зон та територій, що використовуються з метою надання туристичних послуг з відрахування витрат на придбання товарів в т.ч. імпортованих.

Непрямий внесок туризму у ВВП передбачає залучення інвестиційних ресурсів у туристичну галузь, зокрема будівництво, відновлення, розширення туристичної інфраструктури, витрати держави пов'язані із підтримкою галузі туризму, витрати підприємств туристичного бізнесу для підтримки своєї діяльності.

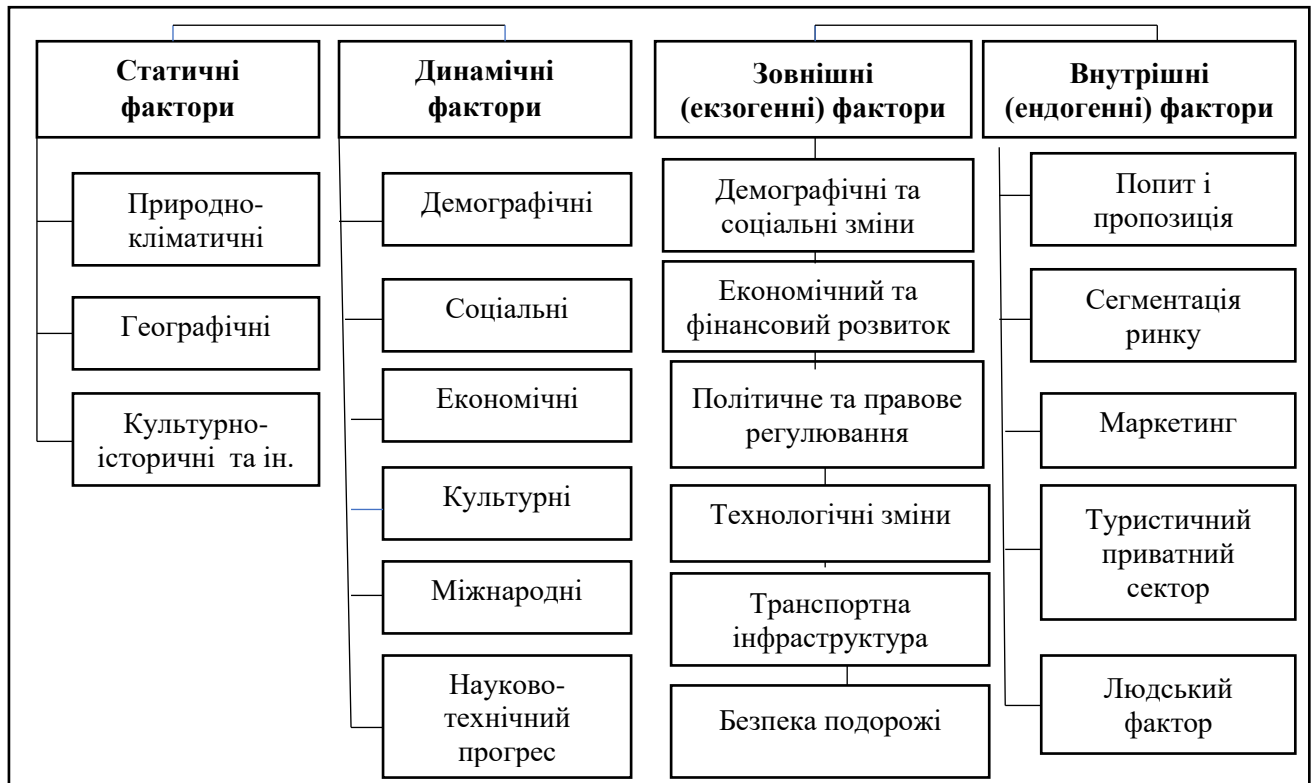
До індукованого внеску туризму в ВВП відносяться витрати усіх суб'єктів, які отримують прибуток внаслідок безпосередньої або опосередкованої зайнятості в туристичній індустрії. [12,13].

Міжнародний туризм виступає невід'ємною складовою та важливим компонентом світової економіки, дає можливість задовольнити макро- та мікроекономічні інтереси, які досить складно поєднати. Завдяки збільшенню та розширенню туристичних потоків між країнами відбувається розвиток економічних, політичних і соціальних відносин,

відбувається культурне взаємозбагачення.

Основні фактори, що впливають на розвиток міжнародного туристичного ринку, можна поділити на два блоки – статичні і динамічні, зовнішні і внутрішні. (Рис.1)

Статичні фактори (географічні, природно-кліматичні, культурні, історичні) є незмінними у часі і люди можуть їх лише пристосовувати до своїх власних туристичних потреб.

Рис. 1. Фактори впливу на розвиток міжнародного туризму

Джерело: складено автором на основі [9, 11]

До динамічних факторів відносяться:

Демографічні фактори характеризуються зростанням чисельності населення, процесами урбанізації, змінами вікової структури населення, що призводить до збільшення вільного часу та наявних засобів для здійснення подорожей.

Соціальні фактори характеризуються зростанням добробуту населення, підвищенням соціального статусу, зростанням доходу на кожного члена сім'ї, збільшенням тривалості відпусток і скороченням тривалості робочого тижня, зниженням міграційних процесів.

Економічні фактори полягають у зміні структури

споживання товарів і послуг у напрямку збільшення в споживчому кошику частки різноманітних послуг, у тому числі й туристичних.

Культурні фактори пов'язані із підвищенням культурного рівня населення і спонукають до подорожей з метою ознайомлення та вивчення історії і культури інших держав.

Науково-технічний прогрес дає можливість розвивати та вдосконалювати матеріально-технічну базу індустрії туризму та створювати необхідні умови для підтримки масового туризму.

Міжнародні фактори пов'язані з налагодженням співробітництва та взаємозв'язків між державами, пом'якшення міжнародного клімату, розв'язання спірних міжнародних питань шляхом переговорних процесів [1, с. 106].

Крім вищевказаного розподілу, серед факторів, що впливають на розвиток туризму, розрізняють зовнішні (екзогенні) та внутрішні (ендогенні) фактори.

Зовнішні фактори впливають на туризм шляхом демографічних та соціальних змін; економічного й фінансового розвитку; змін політичного та правового регулювання; технологічних змін; торгового розвитку; транспортної інфраструктури; безпеки подорожей.

Внутрішні фактори – це насамперед фактори ринку: процеси

попиту і пропозиції; сегментація ринку, в якому розвивається туристський продукт; власне маркетинг; туристський приватний сектор; людський фактор. Особливості сучасних ринкових факторів: попит стає постійним запитом, а не привілеями; більше уваги приділяється індивідуальному туризму; зростає частка канікул, особливо в закордонних подорожах [11, с. 13].

Наявність сприятливих факторів забезпечує лідерство окремих регіонів і країн у міжнародному туризмі, але разом з тим, небажані фактори знижують привабливість туристичної галузі.

Важливою умовою розвитку міжнародного туризму є політичне і правове середовище, що передбачає наявність певної правової основи, відповідність системі регулювання міжнародного та внутрішнього туризму з урахуванням наявних міжнародних норм, сприяння спрощенню візових, митних, прикордонних формальностей; забезпечення належних конкурентних умов.

Необхідність підвищеної уваги з боку держави та місцевих органів державної влади до контролю за використанням природних ресурсів, збереження природних об'єктів національної та всесвітньої культурної спадщини підвищує привабливість країни для іноземних туристів. Національні

особливості, традиції, історичні пам'ятки формують культурні надбання та національну спадщину. Наявні туристичні ресурси та розвинута інфраструктура стимулюють туристів до подорожей у таку країну.

Туристична індустрія включає різні взаємопов'язані між собою види діяльності, тому про стан міжнародного туризму свідчить розвиток туристичної інфраструктури, найбільш важливими складовими якої є транспортна система, індустрія гостинності та сфера послуг. Розвинута транспортна інфраструктура дозволяє збільшувати кількість перевезень, покращувати їх якість. Заклади розміщення та харчування дають можливість задовольнити потреби найвибагливіших туристів.

Безпека туристів та розвинута система охорони здоров'я є однією із визначальних умов зростання міжнародних туристичних потоків і вимагає посилення ролі держави у правовому забезпеченні сфери міжнародного туризму.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє прискорювати та розширювати можливості доступу споживачів до інформації через програмні забезпечення, встановлені додатки і дозволяє підвищити рівень комунікації між виробниками та споживачами туристичних послуг.

Враховуючи усі вище перераховані умови розвитку туристичної галузі визначальною залишається цінова політика. Витрати пов'язані з придбанням туристичної путівки та додаткові витрати на окремі види послуг формують цінову конкурентоспроможність країни на міжнародному ринку туристичних послуг. Важливим завданням стає пошук можливостей зниження ціни (наприклад, завдяки оптимізації податкової політики тощо) і забезпечення належного рівня співвідношення ціна/якість туристичних послуг.

Важливим чинником зростання міжнародних туристичних потоків є відкритість кордонів. Доступність до ринків, належна ефективність митного адміністрування та імпортно-експортних процедур, адміністративна прозорість кордонів, розвинута інфраструктура цивільної авіації та наземного транспорту, доступність і якість транспортних послуг, інформаційно-комунікаційна інфраструктура, політико-правове забезпечення пересування, рівень охорони і безпеки характеризують високий рівень відкритості країни для міжнародної торгівлі та розвитку міжнародного туризму [10].

За останні роки туристична індустрія зіткнулася з новими викликами та загрозами,

пов'язаними із поширенням COVID19. Скорочення туристичних потоків негативно вплинули на суб'єктів підприємницької діяльності та на економіку країни в цілому. Невизначеність ситуації стала причиною кризи та призвела до збільшення обсягів збитків у туристичній галузі. Але нові випробування та кризи неминуче призводять до нових можливостей. Так, COVID-19 став каталізатором для туристичної індустрії щодо інновацій та впровадження нових технологій [7, с. 190].

Основними напрями впровадження технологічних інновацій у сферу туризму можуть бути:

- широке застосування пристроїв, які дають змогу зменшити фізичний контакт клієнта під час подорожі (перегляд меню на власних пристроях, доступ до функцій готельних номерів через свої телефони тощо);

- інтегровані цифрові рішення, що забезпечують безперешкодні подорожі за допомогою біометричних верифікацій та електронних воріт в аеропортах;

- безконтактні платежі для полегшення подорожі мандрівника;

- безконтактні варіанти підтвердження особи (за допомогою безконтактних відбитків пальців, райдужної оболонки ока);

- віртуальні медичні огляди в кіосках аеропорту;

- використання дезінфікуючих роботів з ультрафіолетовим випромінюванням, які вже використовуються у лікарнях;

- застосування консьєрж-служб, що продаються через додаток;

- застосування роботів-порт'є тощо [3]

З урахуванням усіх зазначених чинників розвитку міжнародного туризму в Україні мають сприяти як на державному так і на місцевому рівні. Підтримка туристичного бізнесу дозволить не лише подолати негативні наслідки кризи, але й дозволить підвищити конкурентоспроможність українського туристичного бізнесу на міжнародному рівні.

Висновки. За результатами дослідження можна зробити висновки, що усі фактори, які впливають на розвиток міжнародного туризму, є досить динамічними. Вони можуть мати як позитивний так і негативний вплив і для покращення ситуації на ринку туристичних послуг мають носити комплексний характер. Обов'язковою умовою підвищення ефективності туристичного бізнесу є поглиблення ролі органів державної влади у вдосконаленні механізму управління туристичною діяльністю, вдосконалення нормативно-правової бази та підтримка приватного бізнесу, що дозволить розширити міжнародні

зв'язки і зміцнити авторитет держави на міжнародному ринку туристичних послуг.

References

- Bozhydarnyk T. (2019) *Mizhnarodnyj turyzm*. Kyiv: Centr navchalnoji literatury. [in Ukrainian].
- Bondarenko Yu. H., Romaniuk E. V. (2021) Stan ta perspektyvy rozvytku turystychnoi haluzi v umovakh pandemii. *Visnyk NU «Lvivska politehnika» Seriya: «Problemy ekonomiky ta upravlinnia»*. Vol. 5, 1, 132-143. [in Ukrainian].
- Danylenko-Kulchytska V.A. Vplyv pandemii COVID-19 na turystychnyi rynek svitu ta Ukrainy. URL: http://bses.in.ua/journals/2020/58_1_2020/22.pdf. [in Ukrainian].
- Dubeniuk Ya. A. Rozvytok svitovoho rynku turystychnykh posluh. *Extended abstract of candidate's thesis*. Donetsk [in Ukrainian].
- Zaiachkovska H. Mizhnarodnyi turyzm yak ekonomichna katehoriia: teoretychni aspekty. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/26575/1/%D0%97%D0%B0%D1%8F%D1%87%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%93.pdf>. [in Ukrainian].
- Kuzyk S.P. (2010) *Teoretychni problemy turyzmu: suspilno-geohrafichni pidkhid*. Lviv : Navchalna knyha [in Ukrainian].
- Lytvyn O. V., Kyryliuk I. M. (2021) Suchasni vyklyky ta perspektyvy rozvytku mizhnarodnoho turyzmu v Ukraini. *Ukraina u svitovykh hlobalizatsiinykh protsesakh: kultura, ekonomika, suspilstvo: Abstracts of Papers All-Ukrainian Scientific and Practical Conference*. Kyiv, 189-191 [in Ukrainian].
- Malska M. P., Antoniuk N. V., Hanych N. M. (2008) *Mizhnarodnyi turyzm i sfera posluh*. Kyiv : Znannia [in Ukrainian].
- Petrushenko Yu. M., Zhuravka F. O., Marekha I. S., Novhorodtseva M. O. (2021) Chynnyky rozvytku mizhnarodnoho turyzmu. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Seriya Ekonomichni nauky*. 3, 203-208 [in Ukrainian].
- Temnyk I. O. (2011) Umovy ta chynnyky rozvytku mizhnarodnoho turyzmu. *Efektivna ekonomika*, 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=499> [in Ukrainian].

Tonkoshkur M. V. (2013) Mizhnarodnyy turyzm. Kharkiv: KHNUMH [in Ukrainian].

World Travel & Tourism Council (WTTC). Travel & Tourism Economic impact (2019). URL

<https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/raziskave/raziskave/world2019.pdf>

World Travel & Tourism Council (WTTC). WTTC Data Gateway. URL:

<http://www.wttc.org/datagateway>

How to Cite:

Lytvyn, O. (2022). INTERNATIONAL TOURISM: CATEGORY AND DEVELOPMENT FACTORS. *Economies' Horizons*, (1(19), 95–104.

[https://doi.org/10.31499/2616-5236.1\(19\).2022.275007](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(19).2022.275007)